

LES MINES DE TEROL

Aquests darrers dies, el fred ha augmentat. A la Galiana, en el sector de Villastar, han arribat als vuit graus sota zero.

Fa unes nits de lluna clara, que ilumina les marxés i les concentracions; a la ciutat de Terol, de cara al vespre, hi ha carrers que no semblen tocats. Ens agrada de passejar-hi amb els ulls mig aclucats, imaginant que ens trobem en una ciutat de pau. Ens enfilem per les runes del Seminari, i mirem els trossos batuts per les nostres màquines en les primeres línies d'ells. És una cosa que ens apassiona: a vegades, s'encén el far d'un automòbil, o es veu qualsevol raig de lluna, i de seguida les nostres metralladores escobren el fragment de paisatge i els llums s'apaguen. No sembla pas la guerra això. Potser ho fa la nit o el silenci de la ciutat; no sabem ben bé a què atribuir-ho, però aquest concert de les llums i de les màquines ens sembla un gran joc.

—Escolteu: si ens veuen passejant pels carrers ens detindran.

—Hi ha l'ordre de no deixar que ningú vagaregi per la ciutat.

Això deu estar molt bé, però a nosaltres no ens agrada. Heus ací que hom encarrega a una brigada de carrabiners que entri a Terol. La nostra brigada compleix l'ordre, hi entra, i dels quatre batallons de què es composava només en resten dos i encara delmats. I ara ve una brigada mòbil, s'instal·la a Terol i priva els carrabiners que s'hi passegin.

—Aquesta gent de les brigades mòbils de xoc estan més bé que nosaltres. Van d'una banda a l'altra, tenen més distracció. Quan hi ha cops en un front els hi destinen, acaben la feina i apa, a descansar! Si mai tinc ocasió de tornar-me a fer soldat, les brigades mixtes no m'arreglaran pas...

N'hi ha que rondinen sempre. Però el cas és que no poden contravenir les disposicions militars. Ens adrecem cap a l'interior de la ciutat, apressant el pas i amb aire d'anar a fer alguna cosa del servei.

El fred se'ns ha ficat entre la roba i la carn i ens fa sofrir. Els peus ens fan mal, tins a fer-nos saltar llàgrimes i comencem a sentir l'anul·lació de la voluntat que dona el fred, una mena de decaïment que absorbeix les ganes de fer coses. I sabem que en el lloc de comanament no podrem fer foc, que només tenim una manta cada ú i que passarem una mala nit. A l'hivern no hi hauria d'haver guerra. En això tots estem d'acord; i quan tots nosaltres aconseguim posar-nos d'acord en alguna cosa, és que es tracta de quelcom molt raonable.

En travessar la Plaça del Torico, ens adonem que dins del Cafè Salduba hi ha una gran foguera. A través del marc de l'aparador, veiem un grup d'homes que s'hi escalfen. Quina enveja!

—I si entràvem a escalfar-nos una mica?

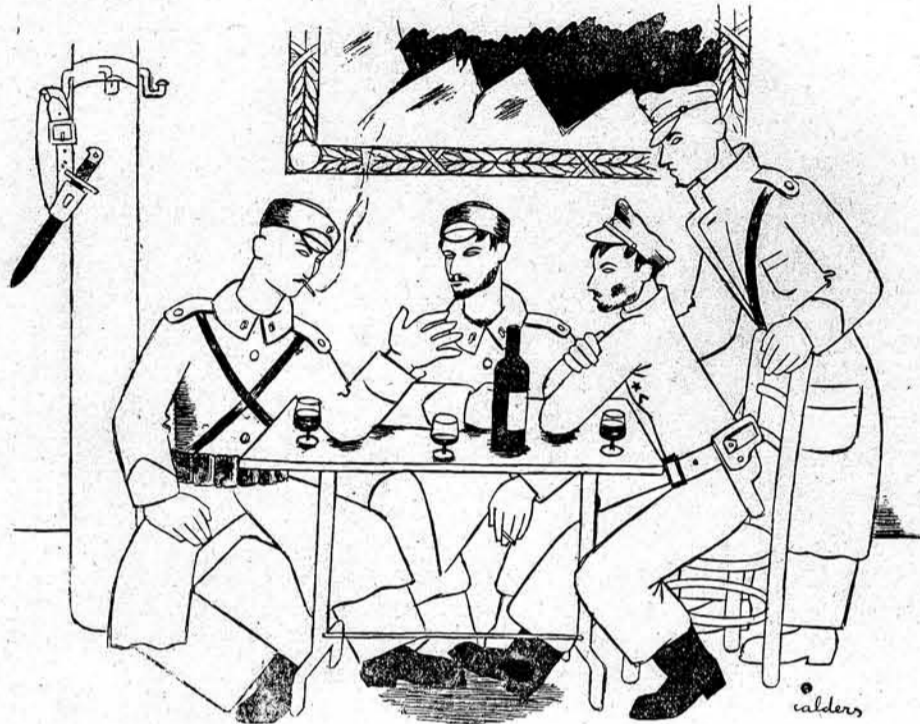
—No pot ésser, home. És un lloc de guàrdia.

—Provem-ho. Si ens ho neguen, pitjor per a ells...

Això té un sentit. Nosaltres portem uns pots de confitura, del convent de Santa Teresa. Si ens deixen entrar, ens partirem la confitura.

El Cafè Salduba conserva, a desgrat de tot, el record de la seva prosperitat passada. A la porta hi ha un passamà de llautó de qualitat, i les restes de cristall que encara conserva el marc, són d'un cristall bo i gruixut, d'aquell que valia tants diners.

Els homes que fan la guàrdia ens han deixat entrar. Estan mig ador-

mits, com si els hagués intoxicat el fum; la nostra arribada els espavilla una mica.

—Carrabiners, eh?

—Ja ho podeu veure.

Els ha donat per fer comèdia.

Un caporal disposa:

—Josep: porta cadires per als senyors.

Són dinamiters de les forces de xoc. Xicotets molt joves, algun dels quals no arriba als setze anys, i que es passegen pel món amb un cinturó carregat de bombes. Ens han fet lloc al voltant de la foguera i ens escalfem els peus i les mans. A mesura que el fred ens passa, ens vénen ganes d'expressar el nostre agraïment.

—Moltes gràcies, camarades.

—Camarades, no. Coneguts de guerra i proud. Això de la camaraderia s'ha de guanyar...

Ens sembla que és el moment oportú d'oferir la confitura. Obrim els nostres capots i posem els envasos damunt d'una cadira.

—Si us ve de gust, ens partirem això amb vosaltres.

—Ja ho crec, camarades. Ens ve molt de gust.

Per damunt de les taules de marbre del Cafè Salduba, hi ha gots, copes, plats, culleres petites, eines especials per al consum de tapes d'aperitiu, sifons trencats, jocs de dòmino, d'escacs, daus, cartes. Les parets i el sostre estan ennegrits pel fum, no sabem si degut a un incendi de guerra o bé a les fogueres dels dinamiters. De totes maneres, com que l'únic que resta una mica sencer de l'edifici és aquesta sala de cafè, no val la pena de mirar-s'hi gaire.

Agafem un plat i una cullera cada ú, treiem la pols amb el mocador o la

boca de la mànega i repartim la confitura. És un menjar bo, treballat, fet per mans de monja.

Un dels dinamiters es llepa els llavis i ens mira amb cara de murri.

—Els carrabiners devien arregar bons bocins, oi?

—Psè! Menys del que la gent es pensa. A canvi d'aquestes coses donàrem molta carn.

—De quina brigada sou?

—De la vuitanta-set.

—Dinamiters?

molts accessoris, però pel que diu l'arròs va sortir molt bo. La boca se'ns omple de saliva; fa una colla de setmanes que mengem pa i carn de pot, la major part de les vegades freda. Un arròs amb conill!

—L'arròs l'obtidriem, però el que és el conill...

Hi ha un noi d'uns quinze anys, madrileny, que s'ha fet un tip de confitura; ens mira a tots i contesta:

—No ho cregueu. L'altre dia, un xicot de la meua esquadra ve i em diu: «Mira: agafa les bombes i el fusell i segueix-me. He trobat dos conills magnífics. N'hi ha un de gris i un altre de blanc i negre». Vaig preguntar-li on eren i em respongué que en una casa abandonada. Agafo les coses i me'n vaig amb ell. Enfilem un carreró estret i en arribar al cap d'amunt, el xicot m'agafa pel braç: «Veus aquell portal? Doncs és allí. Obre la porta i ja veuràs la gàbia amb els conills. Jo em quedaré ací per tal de vigilar». El deixo endarrera, empenyo la porta i trobo de debò la gàbia amb els animals. Però al costat seu hi havia una dama fent mitja. Va mirar-me de cap a peus i em deixà corgelat. «Dispen-seu.—vaig dir-li— M'he equivocat de travessia.»

—Però encara hi ha algú de la població civil?

—Ja ho crec. Cada dia se'n presenten de nous. Són gent que s'havia escapat pels pobles i les muntanyes, i ara que poden, tornen.

—I els conills?

—Em vaig quedar sense. Però de menjar n'hi ha d'haver. Si examinàvem bé les galeries subterrànies trobaríem moltes coses importants.

Es refereix a uns passatges que minen tots els indrets de Terol. Per sota terra pot anar-se d'una casa a l'altra, enllaçar carrers separats exteriorment, unir barris allunyats. Aquestes galeries han jugat un paper important en la batalla de Terol i comencen a tenir llegenda.

—Jo no m'aventuraria per aquests soterranis per res del món. La setmana passada cinc carrabiners i un tinent van entrar-hi, per tal d'efectuar una visita d'inspecció. Quatre dies després, foren trobats els cadàvers de tres carrabiners en les immediacions de l'estació. Del tinent i dels altres dos xicotets no se n'ha sabut res més.

—Que creieu en l'existència de bruixes?

—No. Però tenim proves que existien feixistes. N'hi ha uns quants que no pogueren fugir, ni caigueren a les nostres mans. On són? No em negareu que els soterranis són un bon amagatall. A més, què s'ha fet dels tres guàrdies d'assalt desapareguts?

Això era cert. Tres guàrdies d'assalt havien entrat a les mines, per explorar-les, i no se'ls havia vistos reparèixer. Aquests camins de sota terra ens fan basarda; ens estimariem molt més que no existissin.

Però el xicot madrileny, el dinamiter més jove, reacciona:

—Doncs mireu: si tot això és cosa de feixistes, no em fa gens de por. Si no els temem a la llum del dia, no sé per què ens han d'esverar amagats uns quants pams sota terra. I si un feixis-

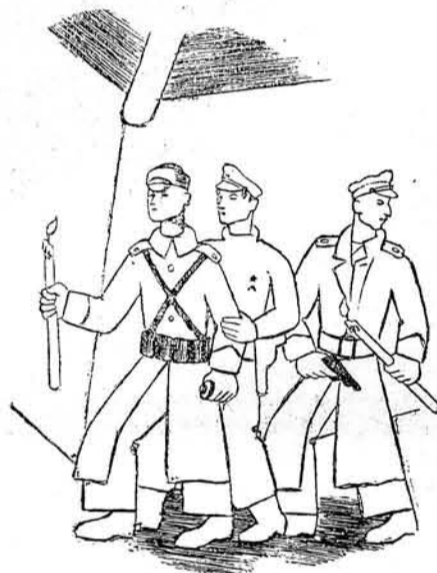
ta i jo ens trobem cara a cara, té més motius d'inquietar-se ell que no pas jo...

Porta vuit bombes de mà al voltant de la cintura, i és àgil de moviments, decidit. En el que diu té tota la raó.

—Però, home: desconeixem el traçat d'aquestes galeries, no sabem les sorpreses que ens poden reservar. Un enemic que les conegui té moltes probabilitats a favor seu.

No obstant—intervenim no altres—si el que suposem és veritat, tenim el deure de netejar les mines i agafar la gent que s'hi amagui. Ens poden donar molts disgustos. Hem sentit dir que en algunes zones inexplorades hi ha càrregues de dinamita, administrades pels faeciosos...

Ens anem engrescant. Ve un moment que ens posem d'acord a trobar que si no entrem a les mines, ens causarà la cara de vergonya i mai més no podrem alçar el cap. En el curs de la conversa, cada ú procura anar una mica més enllà proposant audàcies, i ens limitem les possibilitats. Finalment, establim un acord: demà a la nit entrarem a les galeries, per una boca que dona a una casa pròxima de la Plaça del Torico. No direm res a ningú; cal

que hi entrem sols, per tal que la glòria de l'expedició no quedi massa repartida.

El madrileny ha portat dos ciris alts i gruixuts, de la catedral. Amb el que poden durar, n'hi hauria per a recórrer sis o set vegades tot el circuit de galeries, mirant-les detalladament.

Continua fent unes nits clares de lluna rodona i generosa. Anem armats; el qui menys, porta una pistola i una butxaca plena de municions. Els dinamiters van preparats com per canviar l'estructura de tota la xarxa subterrània.

A part del bruit del front, no se sent altre soroll que el de les dinamos que fan llum per a les oficines militars. Passem per sota els pòrtics de la plaça, arrambats a la paret i d'un a un, perquè els grups, de nit, són sospitosos de fer pillatge i la policia els persegueix. No sabem pas què volem fer, ni perquè ho fem; no sabem si anem en cerca d'un pernil o d'uns feixistes, ni sabem si cometem un acte greu d'indisciplina o una heroïtat. De fet, de l'única cosa que tenim una clara consciència, és que fem el que estem fent en ésguard al manteniment de la pròpia reputació, davant de nosaltres mateixos.

Som set, en conjunt. No n'hi ha pas per esverar cap nucli d'enemics amagats, però ens sentim poderosos. En ar-

ribar a la casa escollida, hi entrem d'esquillentes, tractant d'evitar que algú ens vegi; ens hem ficat en una botiga de venda de peix, esbotzada, plena de senyals de lluita. Un company ha ensopegat amb els braços d'una balança llançada a terra, i hem hagut de sostenir-lo perquè no caigué: ha fet un soroll metàl·lic barroer, que ha sortit a la plaça i ha ressonat pels porxos.

Ei sòl és ple de papers i de paneres de jonc. Entre el taulell i la paret, interceptant l'entrada a la rebotiga, hi ha un matalàs, que ens trava els peus i alenteix els nostres moviments. Quan l'hem passat, segurs que la llum que fem no es veurà des del carrer, encenem els ciris; abans, però, en recolzar-me en una caixa per tal de mantenir l'equilibri, he tocat amb les mans alguna cosa resseca, que ha cruixit a la pressió dels dits. Ara, amb la llum, he vist que són peixos momificats; s'abocuen fora de les caixes, desorbitats, com si volguessin fugir. Fan una pudor insuportable.

El xicot que ens fa de guia passa davant i nosaltres el seguim, amb el cor encogit i sense poder respirar a fons. Tornariem endarrera, si no estigués en joc el bon concepte que ens professem. Passem per unes restes de menjador, amb un gerro de flors marcides que s'aguanten per miracle damunt la taula, i seguim per un corredor estret, que condueix a una cuina menuda, desfeta. Abans d'arribar-hi, a l'esquerra, hi ha una porta grisa, tancada; el guia ens diu que hem d'entrar-hi, però la runa frena el joc de la fulla, i no cedeix. L'empenyem amb l'espatlla colpejant-la, fent tant poc soroll com podem.

—Si ens atrapen i no els agrada el que expliquem, ens fusellaran com a saquejadors.

—Calla, ximple.

Ens surt una veu prima, que no és la que voldríem per a casos com aquest. Però som tossuts; empenyem com si a l'altra banda de la porta haguéssim de trobar un premi, i finalment les frontisses carrisquesgen, fan el joc i podem entrar.

Aparentment no valia la pena d'amoïnar-se per a arribar ací; és un safareig petit, ple de roba bruta, amb una humitat que es fica endins de tot dels pulmons. Però hi ha el que cerquem: el guia s'ajup i alça una tapa de fusta, que deixa al descobert una escala. Descendeix en un pendent molt ràpid, terra avall.

—Ja hi som. Apa, aneu entrant...

I entrem, un darrera l'altre, sense dir-nos res. Badem els ulls i les orelles, atents no sabem a què però a punt de saltar si l'instint ens avisa la necessitat de fer-ho; baixem els graons assestant ben bé la planta dels peus, palpant les parets amb les mans. Tenim tenses totes les facultats de percepció, i si l'aire portés perill, el coneixeríem amb l'olfacte.

La flama dels ciris vacil·la, per una alenada que no ens arriba a ferir la pell. L'olor de la cera omple el recinte i domina totes les altres olors; quan s'acaben els graons, i petgem la terra plana, ens sentim lluny del món de la superfície, deseparats. Si cridàvem, ningú no ens sentiria, i si algú ens sentís, pitjor per a nosaltres.

D'ací endavant no coneixem el camí a recórrer. El guia coneix l'entrada de la cova i prou; sigui com sigui, com que no sabem on volem anar,

qualsevol ruta ens semblarà bona.

Avancem per una galeria oberta a cops de picot. Hi circula un aire càlid, que ve de lluny i enllaça amb altres mines; a vegades en una recolzada de corrent, l'aire aquest ens pren els cabells i els fa moure d'una manera blana, com si ens acaronessin el cap uns dits de gelatina. Cada vegada que ens passa això, una esgarrifança se'ns clava al clatell i ressegueix l'esquena.

Amb freqüència, les nostres passes ressonen per la volta, en un formigueig de soroll que fa vibrar els timpans. Sembla que caigui damunt nostre la por que hauríem de fer a l'enemic, i sense fer-nos-en el propòsit caminem més de pressa, i hem de protegir la flama dels ciris amb el palmell de la mà.

La galeria s'allarga, es bifurca, talla altres circuits i forma encreuaments; a trossos, construccions rudimentàries de fusta i obra reforcen el sostre, i el canvi d'estructura ens fa botar el cor. Trobem una llauna gran de conserva, buida, amb restes de menjar recents, i afinem més encara la cautela del nostre gest. El madrileny es treu una bomba de la cintura i l'engrapa fort amb la mà.

—Si tires la bomba ací, morirem esclafats com uns pollets.

—Però els altres ens faran companyia...

A vegades, el saber que els altres també es faran la guitza no ens arriba a tranquil·litzar prou. Les veus sonen plenes, recollides, la terra que ens volta les comprimeix i s'arrapen al nostre entorn. Si ens haguessin manat de fer aquesta feina, trobaríem que hom cercava la nostra perdició i que ens feien una injustícia. Però ara, a desgrat de tot, no tenim ganes de retrocedir, i una gran tiferia ens empeny cap endavant.

En un revolt de la mina, a la nostra dreta, trobem una porta mig closa. Clavat a la fusta, penjant d'un cordill, hi ha un os de pernil, i a sota, escrit en tinta, un rètol que diu: «Si en voleu més, entreu.» És tracta d'una broma macabra; per sota la porta, surt una gran taca de sang resseca, fosa amb la terra, i una sentor intensa de cadaverina ens domina els sentits.

—Hi entrem?

—No cal. Des d'ací podem imaginar tot l'abast de l'enginy de l'autor del rètol.

—Però potser podrem identificar algun cadàver.

I què en treuríem? No podríem pas tornar-los la vida.

En conjunt, no tenim gens de ganes d'entrar-hi, i seguim caminant. Fa una estona que avancem i ens trobem ja lluny del lloc on hem pres la sortida. Per dues vegades, hem hagut de desfer el camí, perquè el trajecte es trobava interromput per la runa. Són indrets on, durant la lluita, foren col·locades càrregues explosives de gran potència, per a volar determinats edificis. Hi ha trossos corresponents als pisos alts que han anat a clavar-se sota terra, obturant la boca de la mina; en una ocasió, hem vist el cel per una obertura venyida damunt nostre. Un raig de claror de lluna entrava dins la galeria i feia empal·lidir la llum del ble i de la cera; a terra hi havia un casc de metall dels nostres, foradat per la metralla.

—Si trobem un grup de feixistes, què farem?

Tots pensem en aquesta possibilitat, i cada ú ha imaginat la manera de sortir-se'n.

—De moment, tindrem una mica de por, però ells també en tindran. Ens caldrà espavilar-nos i reaccionar abans que els altres, engegant-los uns quants trets. A més, si...

Se senten veus i soroll de passes, i queda interrompuda la conversa. Hi deu haver gent molt prop nostre, i perdem l'alè. L'ànima se'ns enfila coll amunt i ens ennuaga; tenim por que la claror dels ciris delati la nostra presència, però ens fa molta més por quedar-nos a les fosques.

Hi ha alguna cosa que ens mana la voluntat, per damunt de totes les reaccions i de tots els sentiments, i ens obliga a seguir avançant. Portem les armes a punt, plantem els peus a terra amb infinita precaució i confiem totes les ganes de viure als ulls i a les orelles.

Ara, la mina descendeix en un pendent pronunciat, en un llarg trajecte gairebé recte. Ignorem si ens enfonssem més endins de terra, o bé si la galeria segueix paral·lelament un terreny exterior en declini. Algunes de les escales que donen accés a la mina, motiven filtracions d'aigua bruta i de-

tritus, que fan una pudor terrible. Sentim un gotejar persistent, que ressona per les parets i pren unes proporcions absurdes. Aquest soroll ens arriba a obsessionar, i ens fa mal de cap.

Una explosió molt forta ha fet trontollar el sostre de la galeria; hem quedat mig coberts de terra, amb l'esverament de quedar enterrats de viu en viu marcat a la cara.

—Es un obús que ha esclatat a l'exterior. Ens devem trobar molt prop de la superfície.

Seguim caminant més de pressa, amb el cor que ens bat 'an fort que temem que delati la nostra presència. Les veus se senten cada vegada més pròximes

Davant nostre, la mina tomba cap a la dreta en un revolt ràpid. De sobte, es fa un silenci absolut. Què deu passar? Potser, hom ha vist la claror dels ciris i es prepara per a sorprendre'ns. No se'ns acut altra cosa que apagar els llums que portem i caminar a les palpentes. En aquests moments, ens sembla mentida que poguem tornar a veure la llum del dia i respirar l'aire lliure.

Quan els ulls se'ns habituen a la fosca, veiem que per la banda del revolt entra una llum vaga, com de claror de lluna. Avancem a poc a poc, i guanyem la recolzada en un moviment ràpid, per acarar-nos de sorpresa amb els qui creiem que ens esperen.

Un corrent d'aire fred se'ns fica ro-

(Segueix a la pàgina 9)

UN DIA D'HIVERN DEL 1938...

Activitat bèlica començada a penes feia dues hores de claror, iniciada amb l'espetec brunzent dels trets de fusell i del craqueig de la màquina automàtica, de posició a posició. La frase «Els enemics ataquen» correu per tots els recones de la terra oberta pel picilapala. Aquell matifebrerenchaurà deixat als catalans de Barcelona i de Girona un remarcable i perenne record. No transcorregueren gaires instants sense que es deixés sentir pel blau espai la trajectòria finida o indefinida dels obusos de pes i diàmetres diferents, traçant invisibles paral·lels o meridians, ja que provenien de tots els indrets rebels.

Pel vessant de les muntanyoles ermes, emmarcades només per uns escaransits matolls, l'enemic es llançava en gran massa; dominant-nos els nervis i obeint un prudent mandat, els nostres fusells feia estona que havien

lles, pestanyes i cabells empolsats. Saliva espessa, gorja encetada. La llàntia vermella llua amb tota la seva força, i el sol batia a l'indret de la lluita, més enllà dels cimalls ondulats que s'anaven esclafant fins a afegir-se al planell color de palla de l'estepa castellana. L'artilleria pesada seguia llan-

çant tones de ferro. S'ha dit que durant aquelles 12 hores consecutives de zumzeig per l'éter foren 8.000 els obusos dirigits contra les nostres posicions.

El comanament foraster veié frustrats llurs propòsits, no pogueren pas-

sar ni passaran. Una brigada de nois, la immensa majoria barcelonins i gironins no els féu possible l'estratagema guerrera que creien tan fàcil. Obriren el pitrall damunt del qual duien arrapat el menut escut de bronze, l'escut barrat, i la mà neguitosa tancant i obrint el ferrall feron de ferro la voluntat de no cedir cap bocí de terreny. Era un dia de febrer, ben bé ho recordem; aquell fum ajaçat, en una oscil·lació feixuga, com asmàtic; allunyat, un vilatge amb els campanars sobresortint, desolat, arrupit, obert al vent de l'Oest. I allà fou provocat un incendi; les seves flames esquinçant l'horitzó de posta, regiraren aquells tons avellanats que deixa el sol quan ha fet la davallada. En tota la primera avançada, una solitud quieta; els estels, al firmament, espurnejaven, i la lluna ascendia, brillant, amb un voltant verdós, com un calze de plata repujada.

emmudit. Avançaven refiats, amb el corretjam ple de bombes de mà. Dalt del cimall hom visualitzava ja, també, l'avanç dels inquiets i tossuts muls que transportaven metralladores damunt l'esquena; mentrestant, les boques llargues i negres dels canons no fruien cap mena de descans. Les posicions cobejades per l'adversari seguien esventrades, la terra i l'ambient fumejant; la fumerola del morter i del canó no tenia temps per a esvair-se en aquella enervant calmositat: era un vel negre que s'alçava com un fantasma emmandrosit, i que acabava llepant el cràter vorejat per la trilita i el ferro del mateix òrgan que l'havia ocasionat. Aquell teló de drama i funeral era negre, espès, tan negre que ens cremava la vista, ens ressecava la gorja. A pocs metres de l'alambrada arribà l'enemic en una perfecta formació de l'escola teutona. Aquell moment fou d'una intensitat insuperable. De les boques aprimades dels nostres fusells sortiren dolls i més dolls de dispars certers, que sembraven la mort.

Per una vall de camps terrosos, entre el marró obscur de la terra remoguda per la sembra, hi havia, paral·lels, un rierol vorejat de joncs mig verds, mig grocs, i un camí guarnit pels clots que feien els obusos. Els camillers passaven adalerats, bruts: ce-

ba endins i ens produeix una esgarripança; sense que tinguem temps de refer-nos, un reflector potent ens enlluerna, i ens priva de veure altra cosa que el disc del focus i el seu halo lluminós.

—No feu cap moviment. Us tenim acarada una metralladora. Si us bellugueu, dispararem...

Es una veu ferma, segura, que ens glaça l'esperit. De moment, ens quedem clavats a terra, amb els ulls esbatanats. De darrera el reflector, ens arriba el so d'una riallada plena, feridora, que ens fa més mal que la certesa de la nostra impotència.

El madrileny, mig amagat per un company que ha quedat davant seu, ajunta les mans a l'esquena, lentament. En una mà hi porta una bomba, i allarga els dits cap a l'anella del percutor; es mou imperceptiblement, els dits de cada mà se cerquen reduint la distància que els separa mil·límetre per mil·límetre...

L'home de darrera el reflector torna a parlar-nos:

—Apa, deixeu les armes a terra, feixistes!...

Feixistes? La vida ens surt als llavis, en un crit d'alleujament que corre tota la mina:

—No tireu, camarades! Som carabiners, som dinamiters de la brigada de xoc!

La gent que ens dominava creuen paraules entre ells: «Porten els braccals, són dels nostres.» «Duen l'estrella en els casquets.»

—Passeu companys. No tingueu por.

Fem unes quantes passes i ens trobem, un cop depassat el focus, a ple carrer, amb el cel ample damunt nostre i la lluna i les estrelles il·luminant el món. Coneixem de seguida el lloc on

ens trobem: som a les immediacions de l'estació de Terol.

—Què hi fèieu ací dins?

Hem vingut a caçar feixistes pel nostre compte...

—Heu triat un bon moment. Ha vingut ben just que no us cacem a vosaltres.

Riem. Però encara no estem prou refets per a riure ben de gust.

Al llarg de la calçada del tren, hi ha un rengle de falangistes, lligats, que els nostres camarades han tret de la mina per posar-los a la disposició del comanament. A terra, prop nostre, veiem unes formes ajaçades, cobertes amb un tros de lona.

—I això?

—Són els cadàvers dels guàrdies desapareguts.

Se'ns trava la veu, i la saliva ens costa d'empassar.

—Us podem ajudar en alguna cosa?

—No. El millor que podeu fer és retirar-vos. Si quan torna l'oficial us troba ací i no li agrada la vostra idea, ho passareu malament.

—Apa, salut. I moltes gràcies, camarada.

Emprenem la pujada cap a la ciutat sense dir res, moixos. En la part alta d'algunes cases properes a l'estació, encara flamegen petits incendis inextingits, que fa semblar que els pisos siguin habitats.

Abans d'entrar a Terol, el madrileny s'ha girat de cara a l'estació.

—Si tarden un moment més a evidenciar l'error, els etzivo una bomba que ni els àngels del cel hi haurien arribat a temps.

PERE CALDERS

(Premi de Narració del nostre Concurs)

Quin neguit! En la vida, amics, no hem vist una tal soledat de terra adolorida i enyoradissa. Feia feredat! Un cadàver, escumosa la boca, estava com dret; les punxes de les alambrades el subjectaven en aquella posició; portava un casc abonyegat, visió fatídica, cingle de pensaments, ruta muda d'un ésser sensible.

L'est començava a esllanguir-se, foc clar de topazi en el llevant. Pobra Alba! En la vall hi havia un blanc tersut de gebre. Ens rellevaren de la guàrdia, fredelucs vam pujar fins al molí, que no movia de temps les seves ales; cap a la vila de casalots abandonats, de casalots d'aixafada teulada. El riu estret i profund passava llisquent, en espaiats intervals, i vorejava migrades plantacions d'arbres estafets, del brancatge dels quals s'aixecaven tenebroses volades de corbs; el sol roig i inflat ens acariciava; per dalt de les xavoles sortien columnes verdes de fum sense arriisar. Enfortida la moral de cadascú, ningú ja no pensava en res; només un arbre sense fulles, malencònic i mut, mirava dins d'un clot d'aigua el seu perdut dolor...

EMILI RIBOT ALÓS

(2n. accésit al Premi de Narració del nostre Concurs)